

Дем'янчук Ю. І.

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

ЛІНГВІСТИКА ВІЙНИ: ВИНИКНЕННЯ, КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ ТА ВЕКТОРИ ПОДАЛЬШОГО РОЗВИТКУ

Статтю присвячено становленню нової міждисциплінарної галузі – лінгвістики війни, зосібна її виникненню, концептуалізації і визначенню векторів подальшого розвитку в межах лінгвополітичної синергетики.

Виявлено, що сучасна лінгвістика війни розгортається навколо трьох ключових принципів – антропоцентризму, воєннотризму та функціоналізму. Епістема антропоцентризму в лінгвістиці війни постає не як догматична категорія, а як один із можливих підходів до аналізу мови війни крізь досвід людини. Встановлено, що воєннотризм є одним із дослідницьких принципів, у межах якого війна є центральним чинником політичних і соціальних трансформацій, що вибудовують нові моделі державності. Цей підхід враховує силу ідеології, зумовлену її тісним зв'язком з мовою. Обґрунтовано, що функціоналізм як дослідницький підхід у рамках лінгвістики війни розглядає мову війни як відкриту систему, що виникає і функціонує у взаємодії з історико-політичним та історико-художнім середовищем.

Новизна представлених результатів дослідження полягає і в тому, що в межах функціоналізму вперше вивчено його ключові принципи, зокрема: історико-політичної зумовленості, що трактує мову війни як чинник історико-політичного впливу, який вибудовує дискурсивне поле війни; комунікативної цілеспрямованості, що передбачає розгляд мови війни як засобу конструювання суспільної свідомості; контекстуальної динаміки, що орієнтована на варіативність засобів мови війни відповідно до специфіки використання та видів комунікації (дипломатична, воєнна, соціальна, міжкультурна, художня тощо); прагматичної функціональності, яка визначає мову війни як інструмент досягнення стратегічних і тактичних цілей у процесі комунікативної взаємодії; емоційно-сислової напруги, що розкриває потенціал мови війни викликати екзистенційні переживання; соціолінгвістичної інтеграції, що передбачає аналіз мови війни у взаємозв'язку з соціальними змінами, механізмами консолідації або поляризації суспільства; конфліктологічної детермінації, яка зосереджена на мові війни як чиннику ескалації або деескалації конфлікту і досліджує її роль у легітимації воєнних дій, формуванні образу ворога, обґрунтуванні політичних рішень.

З'ясовано, що інтеграція філософських засад і концепцій формує цілісне концептуальне підґрунтя лінгвістики війни як міждисциплінарної галузі, що досліджує взаємозв'язки мови й суспільства з огляду на збройне протистояння між державами. Такий підхід уможливорює виявити функції мови війни на різних етапах її історичного розвитку – від цензурно-пропагандної в період Першої світової війни (1914–1918 рр.) до гуманістично-комунікативної в епоху героїзму та гуманності (від 2022 року), а також окреслити механізми її впливу на суспільну свідомість, політичні процеси й формування дискурсивних моделей, що легітимують або ставлять під сумнів правомірність війни як соціального явища.

Синтез залучених принципів і підходів уможливив не лише теоретичне обґрунтування лінгвістики війни як самостійної міждисциплінарної галузі, а й формулювання її мети, визначення ключових складових, систематизацію методів дослідження та виокремлення векторів подальшого розвитку.

Ключові слова: лінгвістика війни, мова війни, лінгвополітична синергетика, антропоцентризм, воєннотризм, функціоналізм.

Постановка проблеми. На початку ХХІ століття мовознавча наука постала перед викликами, зумовленими потребою по-новому осмислити роль мови в кризових явищах політичного життя держави. Особливої ваги у цьому контексті набуває перегляд концептуальних основ мовної полі-

тики з урахуванням підходів, у центрі яких – права людини як ключова цінність демократичного суспільства.

Як зазначає Ф. Грін (F. Grin) у праці “Linguistic human rights as a source of policy guidelines: A critical assessment”, концепція «лінгвістичних

прав людини», попри орієнтацію на захист і підтримку мов, має суттєву ваду – вона виходить переважно з моральних міркувань, що знижує її ефективність у політичному дискурсі [27].

У праці “Language policy, language education, language rights: Indigenous, immigrant, and international perspectives”, що передує оцінці Ф. Гріна (F. Grin), Н. Горнбергер (N. Hornberger) доводить, що мовна політика й мовна освіта можуть виступати дієвими інструментами підтримки життєздатності мов – насамперед мов іммігрантів і корінних народів – одночасно сприяючи реалізації прав їхніх носіїв на міжнародному рівні відповідно до власних культурних і соціальних умов. Такий підхід, на думку ученого, підсилює інституційну складову в розумінні мовних прав людини, виводячи її за межі виключно моральних міркувань [32].

Майкл Келлі (M. Kelly), почесний професор Саутгемптонського університету, вважає, що порушення мовних прав людини найвиразніше проявляються в умовах локальних конфліктів, зокрема під час повномасштабної війни. У розділі книги “Language Policy and War” він висвітлює аспекти, які пов’язані з еволюцією мови на етапі переходу від локального протистояння до відкритої фази війни. У фокусі його уваги – приклади, що ілюструють перебіг збройних конфліктів за останні двадцять п’ять років, зокрема з практики сил НАТО. Науковець стверджує, що мовна політика постійно перебуває в стані напруги – як у межах інституційної імплементації, так і у взаємодії з політичною сферою, що не зосереджена безпосередньо на мовній проблематиці [37].

С’ю Мен (S. Meng) у публікації “The Linguistics of War”, опублікованій в університетській щоденній газеті The Harvard Crimson розглядає риторику війни як засіб формування ідеологічного впливу. На її думку, риторика, що супроводжує війну, спрямована на те, щоб знеболити суспільство мовними двозначностями, адже справжня мова радше ускладнює сприйняття, ніж мобілізує; вона швидше спонукає до сумнівів, ніж до засудження. У межах ідеологічного простору, сформованого дихотомією добра і зла, за спостереженням Мен, дедалі важче уявити Саддама як аналог Сталіна, таврувати «стару Європу» як союзника тероризму чи ототожнювати себе з абсолютним втіленням добра. Щоб уникнути загрози, яку несе мовна багатозначність і яка, за словами письменниці, порушує мовні права людини, уряд оновлює риторику «війни з терором», трансформуючи її на «хрестовий похід проти зла», що унеможлиблює

чітке розрізнення між жертвами та мучениками війни [49].

Теоретичні засади критичного аналізу риторики війни як механізму ідеологічного впливу беруть свій початок ще на початку XX століття, коли німецький соціолог Макс Вебер (M. Weber) досліджував війну як чинник суспільної трансформації. Попри те, що Макса Вебера традиційно вважають одним із засновників сучасної соціальної науки, значна частина його наукових пошуків була зосереджена на аналізі політичних процесів. У збірці “Weber: Political Writings” зібрано низку промов і статей дослідника, зокрема: “Національна держава та економічна політика”, “Виборче право та демократія в Німеччині”, “Парламент і уряд у Німеччині за нового політичного порядку”, “Соціалізм”, “Професія та покликання політика”, а також фрагмент есею “Становище конституційної демократії в Росії”. Ці тексти загалом відображають поступову еволюцію політичних поглядів Вебера, зокрема його міркування про майбутнє Німеччини та особливості політичного устрою сучасної західної держави в добу культурного «розчарування». Низка праць акцентує на ролі війни та військової організації як рушіїв політичного, соціального й економічного розвитку країн Західної Європи. У річищі його міркувань цілком обґрунтованою видається думка про те, що зв’язок між локальним конфліктом, повномасштабною війною, системою мови та суспільними трансформаціями – який у воєнному дискурсі набув нового тлумачення – є ключовим для розуміння ролі мови в кризових явищах політичного життя держави [65].

Під час щорічної зустрічі факультету мистецтв і наук Гарвардського університету професор Марджорі Гарбер (M. Garber) виголосила вступну доповідь під назвою “Material-Culture Wars”, у якій проаналізовано взаємозв’язок між мовою та війною. Дослідниця зазначає, що полемічна природа мови – її здатність ставити під сумнів значення та провокувати дискусії – робить її центральним елементом у розумінні феномену війни [23].

Політична й соціальна криза, що розгорнулася в Україні з 2014 року – внаслідок анексії Криму та збройного конфлікту на сході країни – зумовила появу численних наукових досліджень, присвячених аналізу взаємозв’язку мови і конфлікту в публічному дискурсі, зокрема в медіа, політичному і соціальному аспектах. У центрі уваги мовознавчої спільноти перебуває дискурс-аналіз політичних процесів, у межах якого «мова кон-

флікту» відображає конкуруючі світогляди залучених сторін і репрезентує множинні, нерідко суперечливі інтерпретації подій.

Деякі лінгвісти вважають, що війна розпочинається тоді, коли слово втрачає здатність впливати [38]. Водночас, за спостереженнями Л. Чи (L. Chi) у праці “Language Loss in a Time of War” саме момент оголошення війни наділяє слово максимальною силою впливу [13].

За такого розвитку подій виникає своєрідний парадокс: попри руйнівну природу війни, яка нівелює силу слова, саме рідна мова набуває виразного, побіжно символічного значення, оскільки вона нерозривно пов’язана з уявленням про батьківщину.

У статті “The influence of language behaviour on the identity formation of the Ukrainian military” Л. Підкуймуха (L. Pidkuimukha) звертає увагу на актуальності питання життєздатності мови. Дослідниця підкреслює, що навіть в умовах війни деякі військовослужбовці демонструють високий рівень мовної стійкості й свідомо використовують українську мову як засіб протидії лінгвокультурній асиміляції. Попри це, для тих, хто опинився в епіцентрі збройного конфлікту далеко від рідного краю, розрив із мовно-культурним середовищем стає особливо травматичним [53, с. 15].

Взаємозв’язок мови та війни є складним і багатовимірним феноменом. Одним із актуальних напрямів сучасної гуманітаристики, що заслуговує на особливу увагу, є вивчення лінгвістики війни – зокрема її витоків, концептуалізації, перспектив подальшого розвитку.

Актуальність обраної теми полягає у науковому обґрунтуванні та пропозиції *лінгвістики війни* як самостійної міждисциплінарної галузі сучасної лінгвістики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідники лінгвістичних аспектів війни по-різному інтерпретують співіснування когнітивної, дискурсивної, функціональної, соціо-лінгвістичної і конфліктологічної парадигм: одні розглядають їх як комплементарні підходи, що взаємно збагачують аналіз мови війни, інші – як конкуруючі методології, кожна з яких акцентує на окремих вимірах мовного феномена. Така розбіжність свідчить про складність і різнорівневу природу об’єкта дослідження, що вимагає гнучкого підходу до вивчення мови як засобу політичного впливу в умовах збройного протистояння між державами. Активне використання мови у військовій, політичній і соціальній сферах із метою політичної інструменталізації стало предметом

численних наукових розвідок. У цьому контексті функціональні підходи дедалі частіше інтегрують проблематику мовної кризи в концептуальне поле сучасної лінгвістичної парадигми війни.

У статті “The World’s Languages in Crisis” Майкл Краус (M. Krauss) звертає увагу наукової спільноти на високий рівень загрози зникнення мов у глобальному масштабі. Автор уперше системно окреслює мовну кризу, стверджуючи, що більшість нині існуючих мов перебувають під реальною загрозою зникнення вже впродовж найближчих поколінь. Краус підкреслює, що втрата мови – це не лише втрата засобу комунікації, а й зникнення культурної пам’яті, традицій, знань і світоглядів, унікальних для кожної мовної спільноти [39]. Таким чином, публікація дослідника стала закликом до активізації дій у сфері документування, збереження і підтримки мовного різноманіття, а також визначила вектори подальших досліджень у галузі лінгвістичної екології.

У праці “The world’s languages in crisis: A 20-year update”, опублікованій у збірнику Responses to Language Endangerment, Дж. Сімонс і М. Льюїс (G. Simons, M. Lewis) розвивають закладені Майклом Краусом концептуальні засади і пропонують системний підхід до класифікації рівнів мовної загрози. Автори розробляють аналітичну модель для оцінки життєздатності мови. У центрі уваги дослідників – вплив колонізації поселень на мовну екологію, а також урбанізація, яка може мати подібні наслідки до колонізації й таким чином становити наступну серйозну загрозу для мов меншин [61]. Сімонс і Льюїс наголошують, що ефективне реагування на процес зникнення мови вимагає систематичного моніторингу і практичних заходів для підтримки тих мов, які перебувають під загрозою. Як вислід, ця праця становить вагомий внесок у розробку стратегії збереження мов.

Питання втрати мовної ідентичності порушується і в праці Й. Цвіслера (J. Zwisler) “Linguistic genocide or linguicide? A discussion of terminology in forced language loss”, у якій дослідник зазначає, що вживання терміна «лінгвістичний геноцид» сприяє формуванню есенціалістських уявлень про мову, які можуть завдавати шкоди спільнотам, що зазнали примусової втрати мовної ідентичності. На переконання дослідника, вимушена втрата мови, що бере початок у колоніальному минулому багатьох країн, в сучасному світовому порядку поглиблюється під впливом економічних, освітніх, інформаційних і соціальних процесів. Це, зі свого боку, призводить до нерівних форм диглосії, коли одна або кілька мов поступово втра-

чають свої функціональні домени й витісняються соціально домінантною мовою [68]. Така асиметрія, може бути не побічним ефектом, а наслідком цілеспрямованої мовної політики.

Інституційний вимір мовної проблематики у сфері воєнної доктрини демонструє стаття підполковника Джастіна Льюїса (J. Lewis) “Languages at War: a UK Ministry of Defence Perspective”. У цій статті Міністерство оборони проявляє зацікавленість у проєкті “Languages at War” й активно підтримує його, підкреслюючи важливість аналізу мовної складової у військових конфліктах. Ця підтримка зумовлена прагненням краще зрозуміти, як засвоєння уроків історії впливають на військові операції – як у минулому, так і в сучасних умовах [42]. Відповідно, стаття поглиблює міждисциплінарне вивчення ролі мови в контексті її збереження, zarazом розширює традиційне уявлення про бойову спроможність шляхом включення гуманітарного компонента.

Протягом XX–XXI ст. у процесі розвитку лінгвістики науковцями було залучено різні типи загальнофілософської методології, а також підходи, запозичені з суміжних галузей – політології, соціології, конфліктології та синергетики, що визначали семіотичну, когнітивну, функціональну, соціокультурну, політичну, zarazом конфліктологічну природу мови війни. На думку вчених, така методологічна інтеграція виявляється у взаємній детермінованості її структурних, динамічних, соціокомунікативних параметрів. Як пише С. Мен (S. Meng) у статті “The Linguistics of War”, риторика, яка оточує війну, спрямована на те, щоб знеболити нас двозначністю мови, бо гарна мова більше ускладнює, ніж мобілізує. У тексті праці С. Мен згадує Марджорі Гарбер, професора англійської літератури Кенанського університету, яка говорила про взаємозв'язок між мовою та війною в Іраку, стверджуючи, що війна ведеться за допомогою риторики, яка навмисно уникає дебатів [49].

У студіях доби геополітичних трансформацій увагу зосереджено на дослідженні мови як чинника конфліктогенності, почасти засобу мирного врегулювання, а також мовній політиці як інструменту соціального впливу. Зокрема, Е. Френкель і К. Крамер у праці (E. Fraenkel, C. Kramer) “Language contact – language conflict” аналізують взаємозв'язок між етнічними меншинами, мовами меншин і державною мовною політикою. П'ять статей присвячено південнобалканським мовам (македонській, албанській, ромській, грецькій, турецькій), а шоста – курдській мові як перехідній

між Балканами та Близьким Сходом. Попри те, що автори спираються на різні наукові дисципліни (історію, лінгвістику, антропологію, комунікаційні дослідження), у своїх матеріалах вони послідовно дотримуються спільної етнографічної, а не формально-структурної перспективи [22]. Праця має вагоме значення для сучасної соціолінгвістики, конфліктології та політичної лінгвістики, адже акцентує на важливості контекстуального аналізу замість суто формально-структурного підходу до мовних процесів у зонах конфлікту.

Серед важливих підходів до вивчення мови в контексті колізії насамперед варто виокремити праці провідних лінгвістів. П. Чілтон (P. Chilton) у дослідженні “The role of language in human conflict: prolegomena to the investigation of language as a factor in conflict causation and resolution” закладає теоретичні засади аналізу мови, розглядаючи її як один із провідних механізмів у процесах ескалації та деескалації збройного протистояння між державами [14]. Ж. Даркенн (J. Darquennes) у праці “Language contact and language conflict in autochthonous language minority settings in the EU: a preliminary round-up of guiding principles and research desiderata” окреслює ключові принципи дослідження мовних конфліктів у багатомовному європейському суспільстві, зосереджуючи увагу на ролі мовної політики, ідентичності, соціального контексту в динаміці мовної взаємодії [16]. М. Дедаїч і Д. Нельсон (M. Dedaić, D. Nelson) у дослідженні “At war with words” аналізують особливості насильницького дискурсу, що присутній у виступах політиків і ведучих радіошоу [17]. Е. Веттер (E. Vetter) у статті “Re-thinking language conflict: challenges and options. International Journal on the Sociology of Language” розглядає проблеми мовної політики у світлі постмодерністських підходів, зокрема досліджує транслінгвальні практики в умовах конфлікту [64]. Дж. МакЕлвенні (J. McElvenny) у дослідженні “A History of Modern Linguistics: From the Beginnings to World War II” подає стислий виклад історії сучасної лінгвістики – від її витоків на початку XIX століття до завершення Другої світової війни [47].

У центрі уваги науковців також перебуває критичний аналіз дискурсу про війну та мир, зокрема вивчення мовних стратегій, що формують ідеологічні наративи конфлікту. У дослідженні “Language, War, and Peace” В. Гей (W. Gay) аналізує дискурс, присвячений Другій війні в Перській затоці, а також інші дискусії з питань, пов'язаних із війною та миром [24]. У 51-й філософській праці, написаній у формі вільного вірша, “The

Epistemology of the Military: The Linguistics of War”, Р. Ка Чінг Лі стверджує, що «закони лінгвістики» пропонують простіший підхід до аналізу військової тематики та стратегій ведення війни. Автор співвідносить ці концепції з політикою кватерніонів, що, на його думку, відображає окультний вимір сучасної політики [36].

Еволюцію мовної ситуації в Україні напередодні війни та в умовах збройного конфлікту досліджувала низка науковців. Окрему увагу приділено висвітленню мовної ситуації серед молодшої російськомовної інтелігенції Львова, що стала предметом дослідження А. Вилегали (A. Wylegala) у праці “Minority language as identity factor: case study of young Russian speakers in Lviv”. Такий підхід означав якісно новий рівень аналізу мовної і культурної самоідентифікації. Спостерігалася тенденція до інтеграції більшості респондентів в українську культуру, а в окремих випадках – і до переосмислення власної ідентичності. Для частини опитаних культурна ідентичність була подвійною і не завжди відповідала етнічній чи національній; натомість інші зберігали як мовну, так і етнічну відмінність. Дослідниця виокремила групу з маргіальною ідентичністю – осіб, які не ототожнювали себе ні з росіянами, ні з українцями [67].

До мовної квестії звертається і Т. Ольшанський (T. Olszanski) у дослідженні “The language issue in Ukraine an attempt at a new perspective”, в якому він зазначає, що Україна була незалежною державою лише два десятиліття, а тривала інкорпорація українських земель до складу російсько-радянської держави спричинила формування етнічно змішаного суспільства. Як стверджує учений, в Україні, поряд з українцями, проживає певна кількість росіян та представників інших етнічних груп колишнього СРСР, а також існує велика група людей, які досі ідентифікують себе як «радянські» за національністю [51].

Велика частина українців у повсякденному, зокрема професійному, спілкуванні послуговується російською мовою, тоді як українською володіє лише на базовому рівні або зовсім її не знає. За таких умов, на відміну від мовно гомогенних держав, як-от Польща чи Угорщина, Київ змушений проводити активну мовну політику, спрямовану на забезпечення соціальної згуртованості в умовах мовного розмаїття. На думку ученого, мовне питання постає як серйозний виклик для української державності та один із ключових елементів її внутрішньої політики [там само].

Лаада Біланюк (L. Bilaniuk), доктор філософії

з антропології Вашингтонського університету, у статті “Ideologies of language in wartime”

аналізує вплив війни на мовну ідеологію. На її думку, війна на сході України загострила дві протилежні тенденції у сприйнятті мови, які можна окреслити як: «мова не має значення» і «мова має значення». Окреслені тенденції формують уявлення про те, чим є і чим має бути Україна. Ті, хто дотримується погляду, що мова не має значення, сприймають поширену в Україні двомовність (українську та російську) як статус-кво – або як історично сформовану реальність, або в межах ідеології, що заперечує унітарне етнолінгвістичне розуміння нації. Натомість прихильники тези, що мова має значення, розглядають українську як важливий атрибут національної ідентичності. Ця ідеологічна розбіжність корелює з позицією щодо державного суверенітету: прибічники незалежності України вважають українізацію необхідною умовою збереження нації, тоді як супостати, зокрема в окупованому Криму та на підконтрольних Росії територіях Донбасу, просувають політику русифікації [9, с. 139]. У проведеному дослідженні Біланюк демонструє, як ці ідеологічні течії проявляються у протистоянні між двомовністю та одномовністю, українською та російською мовами, етнонаціональним і громадянським уявленням про націю – як у публічному просторі, насамперед у парламенті, так і в повсякденному житті – та у який спосіб вони пов’язані з чинним мовним законодавством.

Маріке Дрогсма (M. Droogsma) у праці “The effect of the violent conflict in Ukraine on language use and language attitudes” аналізує вплив мовної ситуації в Україні на хід війни. Дослідниця наголошує, що двомовність українців – володіння як українською, так і російською мовами – надає їм суттєву перевагу у протистоянні з Росією. Знання мови противника, на думку ученої, дозволяє краще орієнтуватися в інформаційному просторі й тактичних намірах ворога. Водночас мовна односторонність російських військових, зокрема їхнє незнання української мови, ускладнює ефективну комунікацію та, як зауважує Дрогсма, є одним із чинників, що перешкоджає Росії досягти успіху у цій війні [19, с. 4].

Місце мови у структурі культурної спадщини України, а також питання про те, чи свідчить уживання української та російської мов про розкол ідентичності, розкривають Н. Бурейко та Т. Мога (N. Bureiko, T. Moga) у праці “The Ukrainian-Russian linguistic dyad and its impact on national identity in Ukraine”. Як зазначають дослідники,

подвійна мовна практика – вживання як української, так і російської мов – не обов’язково виключає самоідентифікацію з Україною [11].

Д. Шульженко (D. Shulzhenko) у статті “How Russia has attempted to erase Ukrainian language, culture throughout centuries” зазначає, що, за даними Міністерства культури України, від початку повномасштабного вторгнення в лютому 2022 року Росія вчинила понад 1271 злочин проти культурної спадщини України. Упродовж першого року війни внаслідок обстрілів і ракетних ударів було знищено 473 культурні об’єкти, що включає історичні церкви і театри. Побіжно автор наголошує, що прагнення Росії знищити українську мову й культуру розпочалося задовго до повномасштабної агресії – ще за часів Російської імперії і Радянського Союзу, коли українську мову забороняли, обмежували, а її носіїв – переслідували, засуджували й навіть страчували [60].

Із приводу мовної ситуації в Україні існують полярні наукові погляди. З одного боку, дослідники акцентують на поступових реконфігураціях мовної ідентичності і зростанні престижу української мови. Так, у статті “Language attitudes in independent Ukraine: Differentiation and evolution” В. Кулик (V. Kulyk) аналізує динаміку мовних установок в українському суспільстві після здобуття незалежності. Автор доводить, що мовна ситуація є глибоко диференційованою, а ставлення до української й російської мов значною мірою залежить від регіональних, соціальних, політичних чинників тощо. Особливу увагу науковець приділяє впливу політичних подій – зокрема Помаранчевої революції та Євромайдану – на посилення статусу української мови як маркера державності і засобу спротиву [41]. З іншого боку, мовну ситуацію в Україні розглядають крізь призму тривалого соціокультурного і політичного протистояння. У статті “Contested bilingualism in Ukraine and Russia: Concepts of language conflict in contact and conflict linguistics” М. Вінгендер (M. Wingender), оперуючи підходами контактної та конфліктної лінгвістики, аналізує білінгвізм як наслідок і водночас інструмент ідеологічного зіткнення. Автор вводить поняття конфліктного білінгвізму, що відображає ситуації, в межах яких мовна практика є засобом боротьби за легітимність, вплив або культурне домінування. Такий підхід дозволяє розглядати білінгвізм не просто як комунікативний ресурс, а як вектор політичного протистояння, що набуває особливої актуальності в пострадянському просторі [66].

З огляду на ці процеси, важливим аналітичним підґрунтям виступають й інші міждисциплінарні дослідження мовної ситуації в Україні. А саме, Л. Ерас (L. Eras) у праці “War, identity politics, and attitudes toward a linguistic minority: Prejudice against Russian-speaking Ukrainians in Ukraine between 1995 and 2018” проаналізувала відношення до російськомовних українців у період між 1995 і 2018 роками. Автор виявила, що, попри зростання напруги у відносинах між Україною та Росією, ставлення до російськомовної меншини загалом залишалося відносно стабільним, хоча на нього частково впливали політичні, разом регіональні чинники [20].

Д. Абімбола, А. Адемуїва, Е. Танітолорун та А. Олувафемі (D. Abimbola, A. Ademuyiwa, E. Tanitolorun, A. Oluwafemi) у праці “Retrospect and prospect: The Russian language amidst an identity crisis in Ukraine” аналізують українсько-російські відносини крізь призму мовної політики. Дослідники вивчають еволюцію мов в історичній перспективі, зміцнення позицій української мови та наслідки тривалого домінування російської мови в Україні. Цікавою й водночас концептуально значущою видається теза авторів про те, що прагнення утвердити українську мову як основу національного відродження має супроводжуватися подоланням мовної поляризації [5].

У статті “Ukrainian language as a symbol of resistance against the invasion of the Russian Federation” Н. Гергало-Домбек (N. Gergalo-Dąbek) зосереджується на специфіці російсько-українського збройного конфлікту, аналізуючи, як мова під час війни перетворилася на джерело мобілізації, засіб спротиву та маркер неросійської ідентичності в переважно російськомовних містах України [25].

А. Глю (A. Glew) у праці “Narrating war through visual language: Commemorative activity of ordinary people in Central Ukraine (Poltava oblast) in 2014-2021” досліджує участь місцевого населення у формуванні меморіального ландшафту як форми суспільного реагування на події Євромайдану та російсько-українського конфлікту. Учена слушно зауважує, що ця практика суттєво впливає на вибудову сюжетних ліній багатовікової боротьби України за суверенітет і самовизначення [26].

Окремої уваги заслуговує дослідження Д. Рачека, Б. Девідсона, П. Тернера, Х. Чжу та Г. Кауерманна (D. Racek, B. Davidson, P. Thurner, X. Zhu, G. Kauermann) “The Russian war in Ukraine increased Ukrainian language use on social media”.

У ньому відзначено, що після початку повномасштабного вторгнення Росії понад половина опитаних користувачів Twitter, які раніше спілкувалися російською, перейшли на українську мову. Автори розглядають цю зміну як свідомий крок до формування української онлайн-ідентичності [55].

Результати дослідження Н. Маркса (N. Marks) “Linguistic tug-of-war: regional perceptions of Ukrainian”, який вивчав мовні уявлення респондентів із тривалим досвідом проживання в Україні, логічно вписуються в загальну динаміку окреслених тенденцій, зафіксованих у різні історичні періоди. Зібрані дані свідчать про символічне протиставлення Києва та Львова як носіїв мовної норми, тоді як закарпатська говірка часто сприймалася як відхилення від усталеного мовного стандарту [46].

Отже, можемо стверджувати, що з’ява нового напрямку лінгвістики війни є закономірною відповіддю на виклики сучасного світу, в якому війна набуває не лише збройного, а й комунікативного, когнітивного і символічного виміру. Дослідження, що охоплюють різні регіони України та ґрунтуються на міждисциплінарних підходах, засвідчують, що під час війни мова слугує засобом передачі інформації, виконує роль інструмента спротиву, ідентифікації, мобілізації, формування колективної пам’яті тощо. Відповідно, лінгвістика війни постає як дослідницьке поле з перехресним входженням ідей політичної лінгвістики, соціолінгвістики, історії, воєнної конфліктології, а також синергетики. Саме така інтегративність дозволяє ґрунтовно осмислити не лише мову війни, а й ширше – її вплив на національну ідентичність.

Постановка завдання. Для досягнення поставленої мети необхідно розв’язати низку завдань: з’ясувати основні дослідницькі підходи, що становлять теоретичне підґрунтя лінгвістики війни, зокрема антропоцентризм, воєнцентризм, функціоналізм і його ключові принципи; розкрити структуру лінгвістики війни та окреслити її напрями; визначити методологічну основу лінгвістики війни й систематизувати основні методи дослідження мови війни в межах цієї галузі; виявити перспективні вектори подальшого розвитку лінгвістики війни.

Виклад основного матеріалу. В лінгвополітичній синергетиці мова війни постає як основа воєнного і військового дискурсів, що набуває крайнього втілення в політичній лінгвістиці, соціолінгвістиці, воєнній комунікації, воєнній

конфліктології. Найповніше феномен мови війни розкриває лінгвістика війни, яка вирізняється потужною персуазивністю не лише завдяки широкому діапазону мовних засобів, що здійснюють прагматичний вплив на адресата, а й передусім шляхом формування нових мовних реалій, як-от: воєнно-політичної термінології, воєнно-політичного тексту, воєнної публіцистики, воєнної прози.

Становлення лінгвістики війни засвідчує потребу у збалансованому врахуванні принципів парадигмального простору сучасної лінгвістики, зокрема антропоцентризму, воєнцентризму та функціоналізму.

Антропоцентризм (від грец. *ánthrōpos* – людина) є однією з провідних епістем сучасної гуманітаристики, що утверджує людину як осереддя буття і кінцеву мету світового устрою [4].

Антропоцентризм упровадили античні філософи (Протагор, Платон, Аристотель, Геракліт, Демокрит), які розглядали людину як мірило істини й сенсу, здатну через розум і слово відкривати закони світового порядку. Ця ідея знаходить своє найповніше втілення у висловлюванні Протагора: “людина є мірою усіх речей, існуючих – що вони існують, неіснуючих – що вони не існують” [54]. Платон (Plato) у діалозі “Timaeus” розглядає космологічну модель, у якій людина займає центральне місце у Всесвіті. Він описує створення світу Деміургом, який наділяє людину особливою роллю [53]. Аристотель (Aristotle) у трактаті “De anima” класифікує душі на три рівні: рослинну, тваринну та розумну, підкреслюючи виняткову природу людини – її здатність мислити [6]. У своїх трактатах Геракліт (Heraclitus) говорить про «логос» як універсальний принцип, що керує Всесвітом, акцентуючи на необхідності його усвідомлення людиною, яка у такий спосіб відіграє ключову роль у процесі пізнання світу [30]. Демокрит (Democritus), засновник атомістичної теорії, хоча й меншою мірою тяжів до антропоцентризму, все ж визнавав особливу роль людини у Всесвіті, відзначаючи її здатність до пізнання: “The whole Earth is at the hand of the wise man, since the fatherland of an elevated soul is the Universe” [18].

Антропологічна філософія Д. Юма (D. Hume), викладена у праці “Treatise on Human Nature”, підкреслює, що всі науки, так чи інакше, пов’язані з людською природою: “Усі науки мають більше чи менше відношення до людської природи; і... якою б далекою від неї не здавалася будь-яка з них, вони все одно так чи інакше повертаються до неї. Навіть математика, природна філософія та при-

родна релігія певною мірою залежать від науки про людину, оскільки вони перебувають під розглядом людей і оцінюються їхніми здібностями та розумовими можливостями» [34].

Антропоцентричний підхід, що розглядає людину як центральну фігуру в системі мови, знайшов відображення в лінгвістичній концепції Вільгельма фон Гумбольдта (W. Humboldt), викладений у праці “On language: the diversity of human language-structure and its influence on the mental development of mankind”. Ідеї вченого, зокрема про «внутрішню форму мови», підкреслюють, що мова не лише відображає думки, але й формує їх. Потреба в політичній консолідації германської нації значною мірою вплинула на формування цього підходу, надавши його концепції націоцентричної спрямованості [33].

Фердинанд де Сосюр (Ferdinand de Saussure) у праці “Курс загальної лінгвістики” (Cours de linguistique générale), опублікованій посмертно у 1916 році його учнями Шарлем Баллі та Альбером Сеше, заклав основи структурної лінгвістики та семасіології. Фердинанд де Сосюр розглядав мову як соціальний феномен, що існує незалежно від індивідуальних актів мовлення, і наголошував на важливості вивчення мови як системи знаків, де значення формується на основі відмінностей між елементами системи. Учений вводить ключові дихотомії, такі як «мова» і «мовлення», «синхронія» і «діахронія», які дають змогу розглядати мову як структуру, незалежну від змін, зумовлених історичним розвитком [21]. Ці концепції підкреслюють провідну роль людини як суб’єкта мовотворення, що наближає їх до антропоцентричного підходу.

У період структуралізму принцип антропоцентризму було відкинуто на користь мовоцентризму. Леонард Блумфілд (L. Bloomfield), один із провідних представників американського структуралізму, у праці “Language” наполягав на об’єктивному підході до вивчення мови, зосереджуючись на її формальних характеристиках і свідомо уникаючи антропоцентричних трактувань. Дослідник вважав, що мову слід вивчати як автономну систему, незалежну від людської свідомості [8]. Цей підхід, відомий як дистрибуціоналізм, став основою американської лінгвістики середини XX століття.

Японський лінгвіст М. Токієда (M. Tokieda) у теорії мовного існування розглядав мову як явище з антропоцентричним змістом. У праці “Principles of National Language” він стверджував, що мова нерозривно пов’язана з духовним

досвідом людини. Дослідник вважав, що відмова від антропоцентризму в лінгвістиці XX століття є відступом від засадничих традицій, адже мова, на його переконання, існує лише в акті мовлення – у моменті взаємодії суб’єкта й об’єкта комунікації у визначеному контексті [63].

Антропоцентрична проблематика отримала подальший розвиток у дослідженнях, присвячених феномену війни. Так, К. Макнаб (K. McNab) у праці “Antropocentrism: are humans the center of existance?” зауважує, що, проєктуючи антропоцентричну ідеологію на збройні конфлікти, люди нерідко залучають тварин як союзників або жертв бойових дій, не усвідомлюючи наслідків цього втручання [49]. Зі свого боку, Н. Рябих, У. Кузенко, Т. Гуменюк та інші (N. Riabykh, U. Kuzenko, T. Humeniuk et al.) у праці “Challenges of Anthropocentrism in Wartime: A Legal and Normative Perspective” досліджують первинні механізми захисту прав людини під час війни крізь призму людиноцентризму. Зокрема, йдеться про засудження агресії як акту насильства, що суперечить нормам міжнародного права; притягнення агресора до відповідальності; ініціювання міжнародного розшуку осіб, причетних до ескалації конфлікту, а також про можливість застосування сили проти агресора відповідно до положень міжнародного права [56].

У цьому контексті варто звернути увагу на концептуальний парадокс антропоцентризму в лінгвістиці: попри декларовану орієнтацію на людину, мова постає як інструмент, що не лише формує уявлення про права людини та межі агресії, а й водночас конструює загальну картину словесної війни. Тут простежуються паралелі з процесом, описаним у класичній праці Р. Гарпіка (R. Harris) “The Linguistics Wars: Chomsky, Lakoff, and the Battle over Deep Structure” (перше видання – 1993 рік, оновлене – 2021 рік), у якій протистояння між структуралістським підходом Ноама Хомського та семантичним підходом Джорджа Лакоффа розгортається навколо формальних моделей синтаксису й водночас охоплює фундаментальні засади осмислення значення [29].

Подібно до того, як лінгвістична війна між Чомскі та Лакоффом виявила обмеження традиційних уявлень про мову, сучасна **лінгвістика війни** розкриває евристичний потенціал мови війни і становить основу для нового лінгвополітичного середовища в текстах різного функціонально-стильового маркування, які стали особливо актуальними й продуктивними в період російсько-української війни [1, с. 86]. З огляду на

те, що деякі дослідники трактують людиноцентризм як спосіб взаємодоповнення всіх аспектів людського буття [40], епістема антропоцентризму в лінгвістиці війни постає не як догматична категорія, а як один із можливих підходів до аналізу мови війни крізь досвід людини. Основними засобами вираження мови війни є: військово-політична термінологія, словосполучення з компонентом «війна», метафори війни, фразеологізми на позначення воєнних явищ і понять, специфічні граматичні конструкції, надфразові єдності й текстові фрагменти воєнної тематики.

Принцип антропоцентризму дозволяє зосередити увагу на людині як на головному суб'єкті воєнної комунікації. Такий підхід ґрунтується на комплексному міждисциплінарному аналізі маркерів воєнної комунікації, моделей поведінки «агентів» комунікативної взаємодії, «рольових ігор» у межах риторики війни, когнітивному дослідженні взаємин між медіатором і реципієнтом.

Водночас антропоцентрична епістема в лінгвістиці війни перебуває у взаємодії з парадигмою воєнцентризму. Така кореляція вказує на багаторівневу природу лінгвополітичної синергетики, у межах якої структурні зміни в мові відображають нелінійні процеси в умовах соціальних потрясінь. Історичний досвід свідчить, що війна не зводиться лише до деструктивного впливу: прагнення зберегти кожне людське життя, захистити суверенітет і територіальну цілісність водночас активізує політичні та соціальні трансформації, які змінюють суспільство та сприяють формуванню нових моделей державності.

Як зазначав Отто Хінце (O. Hintze) в історичних есе "The Historical Essays of Otto Hintze", часті й інтенсивні війни, як правило, посилюють авторитарні режими [31]. Побіжно Чарльз Тіллі (Ch. Tilly) у праці "War Making and State Making as Organized Crime" стверджував, що без війни сучасну державу неможливо було б уявити [62, с. 170]. У рамках проблематики впливу війни на політичні режими професор Принстонського університету М. Сентено (M. Centeno) у праці "Concluding Reflections: What Wars Do" висловлює думку про складний і zarazом парадоксально-позитивний зв'язок між війною та демократією: "у багатьох випадках саме війна стає каталізатором демократичних перетворень" [12, с. 253].

У річницю історичної боротьби України за свободу й демократію ця теза набуває особливої актуальності, адже досвід українського спротиву демонструє, що збройне протистояння здатне

сприяти зміцненню демократичних інститутів. Як зазначає журналіст The Guardian Люк Гардінг у рецензії на книгу О. Михеда (O. Mykhed) "The Language of War", в період, коли Росія знову просувається вперед, а перемога України видається далекою, суспільство дедалі глибше усвідомлює цінність демократії, її крихкість і необхідність захисту [28]. Цей настрій відображено і в самій книзі, в якій О. Михед влучно передає напружену атмосферу воєнного досвіду: "Я хочу все це забути. Я хочу ніколи не забувати" [50, с. 278].

Наведені висновки перегукуються з міркуваннями професора Дослідницького центру Data Horizons А. Лукін (A. Lukin), яка у праці "Marrugo A. War in law: A corpus linguistic study of the lexical item war in the laws of war" наголошує, що ідеологія настільки потужна, що змушує нас сприймати війну як раціональне явище – попри її жорстокі засоби і руйнівні цілі. Спираючись на лінгвістичну теорію М. Геллідея – зокрема на його концепцію «семіотичного великого вибуху», – дослідниця пояснює силу ідеології, що виникає з її тісного зв'язку з мовою. На думку ученої, ідеологія війни рекрутує всі семіотичні модальності, проте саме мова виступає її основним «машинним злом» [43, с. 6].

Цю концепцію А. Лукін (A. Lukin) розвиває у співавторстві з А. Марруго (A. Marrugo) в статті "War in law: A corpus linguistic study of the lexical item war in the laws of war", де автори стверджують, що закони війни формують дискурсивне середовище для конструювання та/або підтримки ключових категорій, пов'язаних із насильством. Водночас вони здійснюють комплексний аналіз Женевської конвенції 1949 року та констатують, що лексема «війна» є центральним елементом законодавчого тексту, який має на меті обмежити насильство [44].

Попри прагнення врегулювати прояви насильства за допомогою законодавчих і нормативно-правових актів, війна як соціокультурний феномен продовжує диктувати власні правила. Передусім війна задає рамки ідеологічного впливу та формування суспільної думки щодо легітимності й тривалого ведення воєнних дій; активує засоби залякування та риторичного прикриття, апелюючи до історичних паралелей; запускає тригери мовного зсуву, що спричиняють хвилі патріотизму й ксенофобії; інституціалізує механізми централізованої, узгодженої інформаційної політики; зумовлює процеси придушення національної свідомості за допомогою цензури [2].

Таким чином, враховуючи здатність війни нав'язувати власні ідеологічні парадигми, транс-

формувати інформаційний простір і спричиняти мовні зсуви, постає потреба в цілісному аналізі тих механізмів, через які ці процеси відбуваються. Саме з цього випливає структура лінгвістики війни – як міждисциплінарна система, що охоплює воєнний і військовий дискурс, воєнну комунікацію та, водночас, мову війни. Центральним компонентом цієї структури є воєнний дискурс, у межах якого мова війни слугує засобом політичного тиску, механізмом ведення міжнародних переговорів і чинником міжнародно-політичної консолідації.

З огляду на функціональне навантаження мови війни в лінгвополітичній синергетиці – вона набуває статусу інструмента воєнної комунікації; засобу приховування збройної агресії та легітимації злочинів проти людства, завуальованих під риторику миру; а також засобу, що сприяє рефлексії трагічного досвіду, пов'язаного з геноцидом, масовими переслідуваннями та втратою людської гідності, відкриваючи простір для суспільного протесту як вислід зміцнення національної єдності [детально про це див. 2].

У військовому дискурсі, який, за визначенням Т. Корольової, функціонує як військова когнітивно-комунікативна система [3, с. 372], мова війни відіграє провідну роль у забезпеченні воєнної комунікації. У її структурі формується цілісна система концептів, що відображають реалії війни, а також символічних конструктів, які набувають значущості у свідомості учасників збройного конфлікту. Воєнна комунікація охоплює як раціональну, так і емоційну оцінку подій, водночас передбачає використання мовних засобів, які забезпечують ефективну взаємодію між учасниками військового середовища та зовнішнім середовищем у різних ситуаціях співпраці або протистояння. Таким чином, взаємодія між воєнним і військовим дискурсом, воєнною комунікацією та засобами мови війни відбувається на основі механізмів прямого й зворотного зв'язку, що, потенційно впливають на формування лінгвістики війни.

З огляду на сказане вище, **воєнцентризм** слід розуміти як дослідницький принцип, у рамках якого війна постає центральним чинником політичних і соціальних трансформацій, що вибудовують нові моделі державності. Цей підхід враховує силу ідеології, зумовлену її тісним зв'язком із мовою, і трактує війну не лише як деструктивне явище, а й як каталізатор суспільно-політичних зрушень, що можуть зміцнювати демократичні інститути.

Хоча взаємозв'язок між антропоцентризмом і воєнцентризмом задає ціннісні орієнтири для аналізу мови в умовах війни, їх поєднання водночас виявляє потребу в прикладному підході, що дозволяє дослідити способи реалізації мови війни у воєнній комунікації і зміни її функцій залежно від історичного, політичного, воєнного, соціального, художнього контексту. Цю дослідницьку нішу заповнює функціоналізм – третій засадничий принцип лінгвістики війни.

Функціоналізм як дослідницький підхід у межах лінгвістики війни передбачає розгляд мови війни як відкритої системи, що виникає і функціонує у взаємодії з історико-політичним та історико-художнім середовищем. Мова війни виконує різноманітні функції – від цензурно-пропагандної в період Першої світової війни (1914–1918 рр.), інтроспективно-антимілітарної у добу “втраченого покоління” (1920–1930 рр.), політико-ідеологічної в період Другої світової війни (1939–1945 рр.), екзистенційно-документальної в період Голокосту (1933–1945 рр.), ідентифікаційно-нормативної в період Революції Гідності (2013–2014 рр.), травматично-рефлексивної в період травматичної нарації (2014–2022 рр.), дипломатично-правової в період російсько-української війни (з 2022 року) до гуманістично-комунікативної в період героїзму та гуманності (з 2022 р.) Кожна з них репрезентує певний етап становлення мови війни й посилює увагу до мовних засобів її вираження [детально про це див. 2].

На наш погляд, функціоналізм знаходить вираження в низці дослідницьких принципів, як-от: історико-політичної зумовленості, що трактує мову війни як чинник історико-політичного впливу, який формує дискурсивне поле війни; комунікативної цілеспрямованості, що передбачає розгляд мови війни як засобу конструювання суспільної свідомості; контекстуальної динаміки, що орієнтована на варіативність засобів мови війни відповідно до специфіки використання та видів комунікації (дипломатична, воєнна, соціальна, міжкультурна, художня тощо); прагматичної функціональності, яка визначає мову війни як інструмент досягнення стратегічних і тактичних цілей у процесі комунікативної взаємодії; емоційно-сміслової напруги, що розкриває потенціал мови війни викликати екзистенційні переживання; соціолінгвістичної інтеграції, що передбачає аналіз мови війни у взаємозв'язку з соціальними змінами, механізмами консолідації або поляризації суспільства; конфліктологічної детермінації, яка зосереджується на мові війни як чиннику ескала-

ції або деескалації конфлікту та досліджує її роль у легітимації воєнних дій, формуванні образу ворога і обґрунтуванні політичних рішень.

Узагальненням зазначених принципів постає “Theory of war” німецького полководця Карла фон Клаузевіца (Carl von Clausewitz), у якій, спираючись на ідею *історико-політичної зумовленості* війни, досліджено її взаємозв’язок із політиканством – особливо в контексті глобалізаційних процесів, що суттєво змінили характер збройних конфліктів і форми їх ведення [7]. Аналіз теоретичної доктрини Клаузевіца засвідчує, що його концепції зберігають актуальність попри трансформації сучасних міжнародних конфліктів, адже війна як соціально-політичне явище не втрачає своєї присутності у глобальному порядку. При цьому уявлення про її природу та зміст постійно еволюціонують, а множинність і невизначеність ключових характеристик зумовлюють потребу в подальшому науковому осмисленні.

У той час як термін «право війни» широко використовувався в дипломатії протягом XVIII–XIX століть, поняття «право збройних конфліктів» та «міжнародне гуманітарне право» сформувалися лише у XX столітті під впливом діяльності Міжнародного комітету Червоного Хреста. Е. Кроуфорд, А. Лукін та Дж. Моубрей (E. Crawford E., A. Lukin, J. Mowbray) у статті “The Terminology of the Law of Warfare: A Linguistic Analysis of State Practice”, під час дослідження конфлікту між Ізраїлем і Палестиною фіксують появу та повторне використання термінів «право війни», «право збройних конфліктів» і «міжнародне гуманітарне право» у резолюціях, заявах і документах, ухвалених Радою Безпеки ООН [15, с. 197]. Аналіз правової доктрини виявляє виразну напругу щодо природи, цілей і застосування відповідних норм права, що водночас засвідчує *комунікативну цілеспрямованість* суб’єктів міжнародних відносин. Разом із цим про *контекстуальну динаміку* мови війни свідчить добір мовних засобів, які відображають їхні стратегічні інтереси.

У статті С. Йохнік та Р. Норманда (C. Jochnick, R. Normand) “The legitimization of violence: a critical history of the laws of war” розкрито деталі сорокатриденної війни, розв’язаної проти Іраку під егідою США, що має репутацію однієї з найзаконніших воєн в історії. Як зазначають дослідники, уявлення про законну війну ґрунтується на критичному, але часто не озвученому припущенні, що їй надає риторичної сили відповідній концепції – а саме на переконанні, що законна війна є більш гуманною, ніж незаконна. Згідно з цією гіпотезою,

представники критичних правових студій виявляють тенденцію до легітимації, розглядаючи війну в Перській затоці як одну з найбільш відповідних нормам міжнародного права. Аналогічно, дослідники розглядають судові процеси над військовими злочинцями після Другої світової війни як один із небагатьох прикладів тріумфу законів війни. Як стверджують учені, Нюрнберзький трибунал (Німеччина, 20 листопада 1945 – 1 жовтня 1946) часто сприймають символом відновлення верховенства права після трагедій світового масштабу [35]. Такий підхід засвідчує *прагматичну функціональність* мови війни, спрямовану на досягнення політичних цілей – формування позитивного іміджу воєнних дій, легітимацію насильства та здобуття суспільного схвалення.

Наративи війни побіжно виявляють підвищену *емоційно-смыслову напругу*: акцент на гуманності та законності слугує інструментом емоційного впливу на суспільну opinio. А. Рубін (A. Rubin) у праці “Is the Law of War Really Law? War and Law Since 1945” пропонує критичний погляд на стан міжнародного гуманітарного права після Другої світової війни. На переконання науковця, міжнародне гуманітарне право нерідко виконує функцію політичного впливу щодо регулювання збройного протистояння між державами у міжнародно-правовій площині, що зумовлює потребу його реформування задля підвищення легітимності [57]. Зі свого боку, С. Малесевич (S. Malešević) у праці “Social stratification, warfare and violence. In The Sociology of War and Violence” акцентує на розумінні війни як форми організованого примусу, глибоко вкоріненої в політичну систему країн-агресорів, які ігнорують норми міжнародного гуманітарного права [45]. Ці аспекти нерозривно пов’язані з принципом *соціолінгвістичної інтеграції*, адже за допомогою засобів мови війни сторони, що порушують Статут ООН, нав’язують суспільству певні соціальні уявлення про легітимність і доцільність воєнних дій.

З огляду на концепцію *конфліктологічної детермінації*, яка спирається на положення математичної теорії комунікації К. Шеннона (C. Shannon) (1948) та принцип доповнюваності, сформульований Н. Бором (N. Bohr) (1934), механізми врегулювання війни та процедури фіксації порушень Статуту ООН мають бути чітко розмежовані, так само як і мовні засоби, задіяні в дипломатичному процесі розв’язання конфлікту.

Беручи до уваги викладену вище концептуальну парадигму лінгвістики XXI століття, що ґрунтується на засадах антропоцентризму, воєн-

ноцентризму і функціоналізму, пропонуємо таке визначення: **Лінгвістика війни** – це міждисциплінарна галузь сучасної лінгвістики, що досліджує мову війни як засіб ідеологічного впливу, залякування, риторичного прикриття, мовного зсуву, централізованої інформаційної політики, цензури й репресій; як механізм драматичного розчарування та емоційного відчуження; як форму дипломатичного прикриття агресії та легітимації злочинів проти людства, замаскованих під риторику миру; як інструмент формування колективної пам'яті та фіксації воєнних злочинів, засіб художнього осмислення, політичного тиску, дипломатичної взаємодії та чинник міжнародно-політичної консолідації.

Її **мета** полягає у виявленні лінгвальних, персуазивних, zarazом ідеологічних механізмів, за допомогою яких мова формує дискурсивне поле війни; конструює суспільну свідомість; забезпечує реалізацію політичного тиску з огляду на маніпулятивні стратегії (зокрема інтенсифікацію емоцій, спонування до дії, дискредитацію держави-агресора, легітимацію політичних рішень) і аргументативні стратегії (як-от підтвердження, уточнення); викликає екзистенційні переживання; функціонує у взаємозв'язку з соціальними змінами, механізмами консолідації або поляризації суспільства; а також сприяє ескалації чи деескалації конфлікту, ба більше виконує провідну роль у легітимації воєнних дій та формуванні образу ворога.

Структура лінгвістики війни охоплює низку фундаментальних складових, зокрібно воєнний дискурс, військовий дискурс, воєнна комунікація, мова війни.

Воєнний дискурс – це форма політико-комунікативної взаємодії, у межах якої мова війни функціонує як інструмент політичного тиску, засіб ведення міжнародних переговорів і чинник міжнародно-політичної консолідації. Він охоплює політичні, дипломатичні, медійні, правові та культурні контексти, в яких війна набуває текстуального виміру.

Військовий дискурс – це когнітивно-комунікативна система, що відображає мовні, концептуальні й символічні засоби, якими оперують учасники збройного конфлікту в рамках військового середовища. Ця система формує концептуальний простір, що відображає реалії війни і забезпечує ефективну взаємодію між військовим середовищем й зовнішнім середовищем у ситуаціях співпраці чи протистояння.

Воєнна комунікація – це процес цілеспрямованого обміну інформацією

в умовах війни, що здійснюється між військовими й цивільними, владними структурами та суспільством за допомогою вербальних і невербальних засобів мови війни.

Мова війни – це сукупність вербальних і невербальних засобів, що формують комунікативний простір війни, слугують основою воєнного та військового дискурсів і знаходять своє крайнє втілення в політичній лінгвістиці, соціолінгвістиці, воєнній комунікації, воєнній конфліктології. Цей мовний феномен вирізняється потужною персуазивністю, зумовленою широким діапазоном мовних засобів, що здійснюють прагматичний вплив на адресата, а також здатністю формувати нові мовні реалії – зокрема воєнно-політичну термінологію, воєнно-політичний текст, воєнну публіцистику, воєнну прозу.

Наукові напрями, що визначають розвиток лінгвістики війни, охоплюють три **основні дослідницькі вектори**:

Антропоцентричний напрям – спрямований на аналіз мовленнєвої діяльності людини як суб'єкта й об'єкта війни (мовця, адресата, свідка, жертви, комуніканта), zarazом дослідження мови війни як засобу вираження індивідуального досвіду в межах збройного протистояння між державами.

Воєннотцентричний напрям – зосереджений на мові як формі вияву війни та інструменті відображення її політичних, соціальних і культурних трансформацій в рамках воєнного й військового дискурсів.

Функціоналістський напрям – розглядає мову війни як динамічну, контекстуально зумовлену систему, що виконує низку стратегічних, прагматичних, риторичних і психологічних функцій залежно від типу дискурсу.

З огляду на зазначені напрями, **методологічна основа лінгвістики війни є поліметодичною. Вона поєднує загальнолінгвістичні й прикладні підходи до аналізу мови війни.** Серед основних методів виділяємо:

1. Дискурс-аналіз, зокрема критичний дискурс-аналіз – вивчення механізмів легітимації та делегітимації війни.

2. Прагмалінгвістичний аналіз – дослідження комунікативних інтенцій, персуазивних стратегій, мовленнєвих актів в умовах війни.

3. Когнітивний аналіз – реконструкція концептуальних фреймів, пов'язаних із образом ворога, наративами героїзму, страху й жертвності.

4. Соціолінгвістичний аналіз – аналіз процесів мовної поляризації, ідеологічної сегрегації, суспільної консолідації.

5. Лінгвокультурологічний підхід – виявлення культурних моделей, що визначають семантику війни та миру в різних мовних спільнотах.

6. Корпусний і контент-аналіз – вивчення частотності, лексико-семантичної сполучуваності, еволюції засобів мови війни в текстах офіційно-ділового, публіцистичного й художнього стилів.

7. Лінгвістична експертиза – аналіз риторики війни з огляду на правові, етичні й інформаційні параметри.

8. Лінгвополітична синергія – дослідження взаємодії мови з політичною, соціальною, ідеологічною, воєнною суперсистемами, а також встановлення закономірностей самоорганізації мовної системи на основі виявлених типів взаємодії між засобами мови війни (позитивної – консолідація, негативної – конфронтація, амбівалентної – дифузія, підсилювальної – резонанс).

9. Методи математичної статистики – виявлення статистичних співвідношень між випадковими величинами, заразом встановлення ступеня асоціативного зв'язку в текстах офіційно-ділового, публіцистичного стилю.

10. Методи математичного моделювання – визначення точки локального максимуму під час конструювання наративів у текстах публіцистичного і художнього стилів; аналіз зміни фазового портрета засобів мови війни за умов надкритичної та підкритичної біфуркації Гопфа в художньому тексті; дослідження автоколивань у дисипативній системі художньої прози.

Отже, упровадження нових для філології підходів та принципів лінгвополітичної синергетики, зокрема в рамках лінгвістики війни, як-от, антропоцентризму, воєннцентризму, функціоналізму і його ключових принципів – історико-політичної зумовленості, комунікативної цілеспрямованості, контекстуальної динаміки, прагматичної функціональності, емоційно-сміслової напруги, конфліктологічної детермінації – уможливило теоретичне обґрунтування лінгвістики війни як самостійної міждисциплінарної галузі, визначення її мети, виокремлення ключових складових, систематизацію методів дослідження та формулювання основних векторів її розвитку. Інтеграція філософських засад і концепцій у сферу лінгвістики війни не лише розширює її аналітичні горизонти, а й збагачує сучасну науку про мову новими концептуальними фреймами, створюючи підґрунтя для важливих доповнень у теорію еволюції мови.

Висновки. Таким чином, наукова обґрунтованість запропонованої в нашому дослідженні

галузі – лінгвістики війни як компонента лінгвополітичної синергетики – впливає з самої природи мови війни, яка формує мовний континуум сучасної лінгвістичної парадигми в межах політичної лінгвістики, соціолінгвістики, воєнної комунікації, воєнної конфліктології.

Аналіз теоретичних засад виникнення та розвитку лінгвістики війни дає підстави стверджувати, що сучасна парадигма цієї науки ґрунтується на трьох ключових принципах – антропоцентризмі, воєннцентризмі і функціоналізмі. У межах цієї концепції епістема антропоцентризму в лінгвістиці війни постає не як догматична категорія, а як один із можливих підходів до аналізу мови війни крізь досвід людини. У площині воєннцентризму війна виступає центральним чинником політичних і соціальних трансформацій, що вибудовують нові моделі державності. Цей підхід враховує силу ідеології, зумовлену її тісним зв'язком з мовою, і трактує війну не лише як деструктивне явище, а й як каталізатор суспільно-політичних зрушень, що можуть зміцнювати демократичні інститути. У рамках функціоналізму мова війни набуває виразного втілення, зокрема через реалізацію таких принципів, як: історико-політичної зумовленості, що трактує мову війни як чинник історико-політичного впливу, який формує дискурсивне поле війни; комунікативної цілеспрямованості, що передбачає розгляд мови війни як засобу конструювання суспільної свідомості; контекстуальної динаміки, що орієнтована на варіативність засобів мови війни відповідно до специфіки використання та видів комунікації (дипломатична, воєнна, соціальна, міжкультурна, художня тощо); прагматичної функціональності, яка визначає мову війни як інструмент досягнення стратегічних і тактичних цілей у процесі комунікативної взаємодії; емоційно-сміслової напруги, що розкриває потенціал мови війни викликати екзистенційні переживання; соціолінгвістичної інтеграції, що передбачає аналіз мови війни у взаємозв'язку з соціальними змінами, механізмами консолідації або поляризації суспільства; конфліктологічної детермінації, яка зосереджується на мові війни як чиннику ескалації або деескалації конфлікту та досліджує її роль у легітимації воєнних дій, формуванні образу ворога, обґрунтуванні політичних рішень.

Інтеграція філософських засад і концепцій формує цілісне концептуальне підґрунтя лінгвістики війни як міждисциплінарної галузі, що досліджує взаємозв'язки мови й суспільства

з огляду на збройне протистояння між державами. Такий підхід дозволяє виявити функції мови війни на різних етапах її історичного розвитку – від цензурно-пропагандної в період Першої світової війни (1914–1918 рр.) до гуманістично-комунікативної в епоху героїзму та гуманності (від 2022 року), а також окреслити механізми її впливу на суспільну свідомість, політичні процеси й формування дискурсивних моделей, що легітимують або ставлять під сумнів правомірність війни як соціального явища.

Виходячи з парадигми антропоцентризму, воєнноцентризму та функціоналізму, лінгвістика війни інтегрує філософські, соціогуманітарні, лінгвістичні засади, що дозволяє комплексно дослідити мову війни в її структурних, прагма-

тичних, дискурсивних, комунікативних, ідеологічних, а також персуазивних вимірах. Запропонована поліметодична основа охоплює широкий спектр аналітичних підходів – від критичного дискурс-аналізу до математичного моделювання, що забезпечує багаторівнєве вивчення засобів мови війни. Такий підхід уможливорює не лише систематизувати складові цієї галузі, а й окреслити її цілі, методи й напрями розвитку.

Подальші наукові розвідки в галузі лінгвістики війни полягають в поглибленому аналізі динаміки мовних зрушень у сфері воєнної комунікації, вивченні когнітивних механізмів рецепції воєнного дискурсу, а також розширенні корпусних досліджень засобів мови війни в текстах різної функціонально-стильової маркованості.

Список літератури:

1. Дем'янчук Ю. Лінгвополітична синергетика: становлення та перспективи дослідження. Вісник КНЛУ. Серія Філологія. 2024. Том 27. № 2. С. 75–102.
2. Дем'янчук Ю. Генеза становлення мови війни в історико-політичному та історико-художньому контексті (український досвід). Закарпатські філологічні студії. 2025. Вип. 39.
3. Корольова Т. Військовий дискурс та особливості його перекладу /Тетяна Корольова, Ростислав Соріч, Ольга Александрова / Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського: Лінгвістичні науки: зб. наук. праць. – Одеса: Інформаційно-видавничий центр університету ім. К. Д. Ушинського. 2021. № 33. С. 369–387.
4. Селіванова О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми: Підручник. 2017. Вид. 2-е, виправл. і доп. 890 с.
5. Abimbola D.W., Ademuyiwa, A., Tanitolun, E.O., & Oluwafemi, A. Retrospect and prospect: The Russian language amidst an identity crisis in Ukraine. *Trames*. 2024. Vol. 28(78/73). P. 81–100.
6. Aristotle. *De anima*. Treatise. Approximately 350 BC.
7. Bauman Z. Wars of the Globalization Era. *European Journal of Social Theory*. 2001. Vol. 4(1). P. 11–28.
8. Bloomfield L. *Language*. New York: Holt, Rinehart & Winston. 1933.
9. Bilaniuk L. Ideologies of language in wartime. In book: *Revolution and War in Contemporary Ukraine: The Challenge of Change*. In O. Bertelsen (Ed.). Ibidem-Verlag. 2016. P.139–160.
10. Bohr N. *Atomic theory and the description of nature*. Cambridge University Press, Cambridge UK. 1934.
11. Bureiko N., Moga T. L. The Ukrainian-Russian linguistic dyad and its impact on national identity in Ukraine. *Europe-Asia Studies*. 2019. Vol. 71(1). P. 137–155.
12. Centeno M. *Concluding Reflections: What Wars Do*. Cambridge University Press. 2010. P. 253–270.
13. Chi L. Language Loss in a Time of War. *JSTOR Daily*. 2016. URL: <https://daily.jstor.org/language-loss-in-a-time-of-war/>
14. Chilton P. The role of language in human conflict: prolegomena to the investigation of language as a factor in conflict causation and resolution. In S. Wright (Ed.), *Language and conflict: a neglected relationship*. Clevedon: Multilingual Matters LTD. 1998. P. 2–17.
15. Crawford E., Lukin A., Mowbray J. The Terminology of the Law of Warfare: A Linguistic Analysis of State Practice. *Journal of International Humanitarian Legal Studies*. 2023. Vol. 14(2). P. 197–222.
16. Darquennes J. Language contact and language conflict in autochthonous language minority settings in the EU: a preliminary round-up of guiding principles and research desiderata. *Multilingua*. 2010. Vol. (29). P. 337–351.
17. Dedać M. N., Nelson D. N. (Eds.). *At war with words*. Berlin: Mouton. 2003.
18. Democritus. Approximately 430–420 BC. URL: <https://www.azquotes.com/author/3861-Democritus?p=4>
19. Droogsmma M. The effect of the violent conflict in Ukraine on language use and language attitudes. 2017. <https://surl.li/sycumg>
20. Eras L. War, identity politics, and attitudes toward a linguistic minority: Prejudice against Russian-speaking Ukrainians in Ukraine between 1995 and 2018. *Nationalities Papers*. 2023. Vol. 51(1). P. 114–135.
21. Ferdinand de Saussure. *Cours de linguistique générale*. (Published by Charles Bally, Albert Sechehaye). 1916.

22. Fraenkel E., Kramer C. (Eds.). *Language contact – language conflict*. New York: Peter Lang Publishing, Inc. 1993. 187 p.
23. Garber M. “Material-Culture Wars.” Annual Meeting. The Humanities and Moral Authority Humanities Center in the Faculty of Arts and Sciences Harvard University Cambridge, Massachusetts, United States March 13–15. 2003.
24. Gay W. Language, war, and peace. In M. Hellinger & A. Pauwels (Ed.), *Handbook of Language and Communication: Diversity and Change*. Berlin, New York: De Gruyter Mouton. 2007. P. 493–522.
25. Gergało-Dąbek N. Ukrainian language as a symbol of resistance against the invasion of the Russian Federation. *Wiedza Obronna*. 2023. 285(4).
26. Glew A. Narrating war through visual language: Commemorative activity of ordinary people in Central Ukraine (Poltava oblast) in 2014–2021. *Journal of European Studies*. 2023. 53(4). P. 392–412.
27. Grin F. Linguistic human rights as a source of policy guidelines: A critical assessment. *Journal of Sociolinguistics*. 2005. 9(3). P. 448–460.
28. Harding L. The Language of War by Oleksandr Mykhed review – what role for the artist in times of catastrophe? 2024. URL: <https://surl.li/kdynkx>
29. Harris R. *The Linguistics Wars: Chomsky, Lakoff, and the Battle over Deep Structure*. Oxford Academic. 2021. 2nd edition.
30. Heraclitus. *Ephesus on nature*. Approximately VI – early V century BC.
31. Hintze O. *The Historical Essays of Otto Hintze*. Oxford University Press. 1975. 493 p.
32. Hornberger N. Language policy, language education, language rights: Indigenous, immigrant, and international perspectives. *Language in Society*. 1998. Vol. 27(4). P. 439–458.
33. Humboldt W. *On language: the diversity of human language-structure and its influence on the mental development of mankind*. 1836.
34. Hume D. “*Treatise on Human Nature*”. Approximately 1738–1740.
35. Jochnick C., Normand R. The legitimization of violence: a critical history of the laws of war. *Harv. Int. Law J.*, 1994. Vol. 35 (1). P. 49–95.
36. Ka Ching Lee R. *The Epistemology of the Military: The Linguistics of War*. †Independently published. 2019. 279 p.
37. Kelly M. Language Policy and War. *The Palgrave Handbook of Languages and Conflict*. 2019. P.91–109.
38. Knoblock N., Abibok Y., Arcimavičienė L., Baysha O., Beliaeva N., Blaszczyk I., Karpenko-Seccombe T., Mokrushyna H., Nedashkivska A., Sazonova Y., Seals C., Szekdlarek-Smiechowicz E., Tovares A., Weiss D. *Language of Conflict Discourses of the Ukrainian Crisis*. 2020. Bloomsbury Publishing. 1st Edition. 296 p.
39. Krauss, M. The world’s languages in crisis. *Language*. 1992. Vol. 68(1). P. 4–10.
40. Kremen V. H., Ilin V. V. *Philosophy of Human-Centrism in the System of Anthropological Studies. Anthropological Measurements of Philosophical Research*. 2022. Vol. 21. P. 5–14.
41. Kulyk V. Language attitudes in independent Ukraine: Differentiation and evolution. In M. S. Flier & A. Graziosi (Eds.). *The battle for Ukrainian: A comparative perspective*. Harvard University Press. 2017. P. 309–341.
42. Lewis J. Languages at War: a UK Ministry of Defence Perspective. In: Footitt, H., Kelly, M. (eds) *Languages and the Military*. Palgrave Studies in Languages at War. Palgrave Macmillan, London. P. 2012. P. 58–69. URL: https://link.springer.com/chapter/10.1057/9781137033086_5
43. Lukin A. *War and its ideologies: a social-semiotic theory and description*. (M. A. K. Halliday Library functional linguistics series). Springer, Springer Nature. 2019. 283 p.
44. Lukin A., Marrugo A. War in law: A corpus linguistic study of the lexical item war in the laws of war. *Applied Corpus Linguistics*. 2024. Vol. 4, Iss. 1. URL: <https://surli.cc/lteveu>
45. Malešević S. Social stratification, warfare and violence. In *The Sociology of War and Violence*. Cambridge: Cambridge University Press. 2010. P. 237–274.
46. Marks N. A. Linguistic tug-of-war: regional perceptions of Ukrainian. *Journal of Linguistic Geography*. 2024. Vol. 12(1). P. 32–43.
47. McElvenny J. *A History of Modern Linguistics: From the Beginnings to World War II*. Edinburgh University Press Ltd. 2024. 218 p.
48. McNab K. Antropocentrism: are humans the center of existence? *Peace Research*. 2002. Vol. 34(1). P. 113–116.
49. Meng S. *The Linguistics of War*. 2003. URL: <https://surl.li/tgxlll>
50. Mykhed O. «The Language of War». Allen Lane. 2024. 280 p.
51. Olszanski T.A. The language issue in Ukraine an attempt at a new perspective. *OSW Studies*. 2012. Vol. 40. P. 1–60.
52. Pidkuimukha L. The influence of language behaviour on the identity formation of the Ukrainian military. *Cognitive Studies | Études cognitives*. 2022. Vol. 22. P. 1–15.
53. Plato. *Timaeus*. 360 BC.

54. Protagoras. V century BC. (Quoted by Plato in Theaetetus. Section 152a)
55. Racek D., Davidson B.I., Thurner P.W., Zhu X.X., Kauermann G. The Russian war in Ukraine increased Ukrainian language use on social media. *Communications Psychology*. 2024. Vol. 2. N. 1.
56. Riabkyh N., Kuzenko U., Humeniuk T. et al. Challenges of Anthropocentrism in Wartime: A Legal and Normative Perspective /N. Riabkyh, U. Kuzenko, T. Humeniuk, V. Chuienko, A. Bezushko / *Salud, Ciencia y Tecnología – Serie de Conferencias*. 2025. Vol. 4.
57. Rubin A. Is the Law of War Really Law? War and Law Since 1945. *Michigan Journal of International Law*. 1996. Vol. 17. Issue 3. P. 643–666.
58. Sazonova A., Seals C., Szkdlaiek-Smiechowicz E., Tovares A., Weiss D. *Language of Conflict Discourses of the Ukrainian Crisis*. Bloomsbury Publishing. 1st Edition. 2020. 296 p.
59. Shannon CE. “A mathematical theory of communication,”. *Bell Syst. Tech. J.* 1948. Vol. 27:379. P. 623–423. URL: <http://cm.bell-labs.com/cm/ms/what/shannonday/paper.html>
60. Shulzhenko D. How Russia has attempted to erase Ukrainian language, culture throughout centuries. *The Kyiv Independent*. 2023. URL: <https://surl.it/adorzo>
61. Simons G., Lewis M. *The world’s languages in crisis: A 20-year update*. Book. Responses to Language Endangerment. 2013. P. 3–20. URL: <https://surl.li/vmgmp>
62. Tilly Ch. *War Making and State Making as Organized Crime*. Cambridge, UK: Cambridge University Press. 1985. P. 169–87.
63. Tokieda M. *Principles of National Language*. 1941.
64. Vetter E. Re-thinking language conflict: challenges and options. *International Journal on the Sociology of Language*. 2015. Vol. 235. P. 103–118.
65. Weber M. *Weber: Political Writings*. (R. Speirs, Trans., P. Lassman, Ed.). Cambridge: Cambridge University Press. 1994. 426 p.
66. Wingender M. Contested bilingualism in Ukraine and Russia: Concepts of language conflict in contact and conflict linguistics. In Ed. Müller & M. Wingender (Eds.), *Discourse and practice of bilingualism: Contemporary Ukraine and Russia/Tatarstan*. 2020. P. 15–27.
67. Wylegała A. Minority language as identity factor: case study of young Russian speakers in Lviv. *International Journal on the Sociology of language*. 2010. Vol. 20. P. 29–51.
68. Zwisler J. Linguistic genocide or linguicide? A discussion of terminology in forced language loss. *Apples Journal of Applied Language Studies*. 2021. Vol. 15(2). P. 43–47. URL: <https://apples.journal.fi/article/view/103419>

Demyanchuk Y. I. WAR LINGUISTICS: ORIGIN, CONCEPTUALIZATION, AND VECTORS OF FURTHER DEVELOPMENT

The article is devoted to the formation of a new interdisciplinary field – war linguistics, particularly its origin, conceptualization, and vectors of further development within the framework of linguopolitical synergetics.

It is revealed that modern war linguistics develops around three key principles – anthropocentrism, warcentrism and functionalism. The episteme of anthropocentrism in war linguistics is not presented as a dogmatic category, but rather as one of the possible approaches to the analysis of the war language through human experience. It has been established that warcentrism is one of the research principles within which war is viewed as a central factor in political and social transformations that reshape society and, moreover, contribute to the formation of new models of statehood. This approach takes into account the power of ideology, which stems from its close connection with language. It is substantiated that functionalism, as a research approach within the framework of war linguistics, involves considering the war language as an open system that arises and functions in interaction with the historical-political and historical-artistic context.

The novelty of the presented research results lies in the fact that within the framework of functionalism, its key principles have been studied for the first time, in particular: historical-political conditionality, which treats the war language as a factor of historical and political influence that shapes the discursive field of war; communicative intentionality, which considers the war language as a means of constructing social consciousness; contextual dynamics, which focuses on the variability of war-related linguistic means according to the specifics of use and types of communication (diplomatic, military, social, intercultural, artistic, etc.); pragmatic functionality, which defines the war language as a tool for achieving strategic and tactical goals in the process of communicative interaction; emotional-semantic intensity, which reveals the potential of war language to evoke existential experiences; sociolinguistic integration, which provides for the analysis of the war language in relation to social changes and the mechanisms of societal consolidation or

polarization; conflictological determination, which focuses on the war language as a factor in the escalation or de-escalation of the conflict, and examines its role in the legitimizing military actions, the formation of the image of the enemy, and the justification of political decisions.

It has been revealed that the integration of philosophical principles and concepts forms a holistic conceptual basis for the war linguistics as an interdisciplinary direction that explores the interrelationships of language, conflict, and society in the context of armed confrontation between states. This approach makes it possible to identify the functions of war language at different stages of its historical development – from the censorship-propaganda function during the First World War (1914–1918) to the humanistic-communicative one in the era of heroism and humanity (from 2022). It also allows to outline the mechanisms of its influence on public consciousness, political processes, and the formation of discursive models that either legitimize or question the legitimacy of war as a social phenomenon.

The synthesis of the principles and approaches involved made it possible not only to theoretically substantiate the war linguistics as an independent interdisciplinary direction, but also to clearly formulate its goal, identify key components, systematize research methods, and outline the main scientific directions of its development.

Key words: war linguistics, war language, linguopolitical synergetics, anthropocentrism, warcentrism, functionalism.